

**שיטות מחקר איכותניות
תכנית לתואר שני בסייעוד
סמסטר א', תשפ"ג¹**

פרופ' דניאל שפרלינג - dsperling@univ.haifa.ac.il

יום לימוד: סמסטר א' – יום רביעי 16:00-14:00, חדר 725

רקע

מחקר איכותני היא גישה מחקרית היוצאת מנקודת מוצא, לפיה הדרכים העוצמתיות ביותר להבין תופעות בעולם ואנשים הנושאים בו חלק נעשות באמצעות התבוננות, שיח, הקשבה והשתתפות בסביבתם הטבעית. שיטות חקר אלה מאפשרות לראות את העולם כפי שהוא נחוה, מתפרש ומקבל משמעות על-ידי הפרטים שבתוכו ובהתאם להשקפותיהם האישיות. קורס זה פותח בפני הסטודנטים המשתתפים בו צוהר לפרדיגמה האיכותנית ומקדם היכרות, למידה והתנסות עם המיומנויות הייחודיות לה. בשנת תשפ"ב, הקורס ומשימת המחקר העיקרית שבמסגרתו מתמקדים בסוגיות או היבטים אתיים של הפרקטיקה הסיעודית.

תוצרי למידה

1. הסטודנטים יגבשו ויפתחו הבנה, יכולת רפלקטיבית ורגישות הנחוצים לביצוע מחקר איכותני ולהיכרות עם תופעות ותהליכים עמוקים בסביבתם הטבעית.
2. הסטודנטים יכירו תיאוריות, הנחות יסוד, מושגים עיקריים ומיומנויות עיקריות במחקר האיכותני.
3. הסטודנטים ילמדו את יסודות התכנון של המחקר האיכותני ויתנסו בהם, לרבות ביצוע ראיונות עומק וניתוחם.
4. הסטודנטים ישפרו את כישורי הקריאה והכתיבה של טקסטים מדעיים, ובכלל זה מעולם התוכן של המחקר האיכותני.
5. הקורס יחשוף את הסטודנטים למגוון סגנונות וגישות של כתיבה ושל מחקר איכותני.
6. הסטודנטים יפתחו יכולות של עבודה בצוות מחקר, מתן משוב וחשיבה ביקורתית.
7. הקורס ישמש במה עבור הסטודנטים לבירור וחיזוק השאלה אם ברצונם להמשיך במסלול לכתיבת תזה ו/או בעריכת מחקר איכותני בתוכנית הלימודים או בהמשך לימודים לתואר שלישי.

נושאי הקורס ושאלות מרכזיות בו

1. מהו מחקר איכותני ומהן הגישות המנחות חוקרים בשיטה האיכותנית?
2. כיצד מבצעים מחקר איכותני: גיבוש נושא, ניסוח שאלת המחקר, כתיבת סקירת ספרות, תכנון מערך המחקר, איסוף נתונים, ניתוח נתונים, רפלקסיה, רגישות אתית, כתיבת דוח מסכם, הצגת המחקר.
3. אילו סוגיות מתודולוגיות קשורות עם ביצוע המחקר האיכותני וכיצד יש להתמודד עימן?
4. מהם עקרונות האתיקה של המחקר האיכותני, וכיצד יש לראות את מערכת היחסים שבין החוקר למשתתפי המחקר ולהבינה?

¹ ייתכנו שינויים בתוכנית המוצעת.

תוכנית הקורס

- שיעור 1, 26.10.2022 – מבוא למחקר איכותני: להבין את נקודת המבט של האחר.
- שיעור 2, 2.11.2022 – מבוא למחקר איכותני (המשך): אונטולוגיה, אפיסטמולוגיה, מסורות וגישות במחקר האיכותני.
- שיעור 3, 9.11.2022 – מבוא למחקר איכותני (המשך): מה בין מחקר איכותני למחקר כמותי? רפלקסיביות (מפגש זום).
- שיעור 4, 16.11.2022 – תכנון המחקר האיכותני (בחירת נושא; הגדרת מטרות; ניסוח שאלת מחקר; דגימה; בחירת כלי המחקר).
- שיעור 5, 23.11.2022 – עקרונות של בניית מדריך ראיון (מפגש זום).
- שיעור 6, 30.11.2022 – ביצוע ראיון עומק חצי-מובנה: עקרונות; דוגמאות לשאלות.
- שיעור 7, 7.12.2022 – תרגול ראיון עומק חצי-מובנה.
- שיעור 8, 14.12.2022 – תרגול ראיון עומק חצי-מובנה.
- שיעור 9, 21.12.2022 – ניתוח נתונים איכותניים: עקרונות של ניתוח תמטי, קידוד פתוח, קידוד אופקי/צירי (מפגש זום).
- שיעור 10, 28.12.2022 – ניתוח נתונים איכותניים (המשך).
- שיעור 11, 4.1.2023 – תרגול ניתוח נתונים איכותניים (מפגש זום).
- שיעור 12, 11.1.2023 – הערכת איכות של המחקר האיכותני.
- שיעור 13, 18.1.2023 – כתיבת תיאור הממצאים; דו"ח מחקר איכותני.
- שיעור 14, 25.1.2023 – היבטים אתיים של מחקר איכותני וסיכום הקורס.

דרכי למידה

הקורס מתוכנן להילמד במתכונת המשלבת בין הוראה פרונטלית ולמידה מקוונת. הקורס כולל גם התנסויות שונות במפגשי מליאה. הדיון בכיתה יתבסס על קריאת טקסטים שיפורסמו מראש. יינתנו מטלות לעבודה בבית.

חובות הקורס:

- נוכחות סדירה והשתתפות פעילה בשיעורים – חובה ובעלת חשיבות עליונה. ההשתתפות תהיה מבוססת על היכרות מוקדמת עם חומרי הקריאה שיפורסמו מראש לסטודנטים. כל היעדרות מוצדקת מחייבת אישור מראש של המרצה.
- מילוי מטלות הקורס – 100% כמפורט להלן:
 - השתתפות והכנת מטלות המלוות את השיעורים בקורס (הגשת הצעה של נושא ממוקד לתרגיל המחקר; הגשת טיוטת מדריך ראיון) – 10% מהציון הסופי.
 - ביצוע שני ראיונות עומק בני שעה לפחות (כל אחד) והגשת תמלול והקלטה שלהם – 10% מהציון הסופי.
 - כתיבת דוח מחקר. דוח המחקר לא יעלה על 15 עמודים ברווח כפול, גודל פונט 12. הדוח יכלול כתיבת מבוא קצר וחיבור סקירת ספרות, הרלבנטית לנושא הספציפי שנבחר למחקר. הסקירה תהיה מבוססת על לפחות 7 מקורות אקדמיים שפיטים עדכניים. כן, יכלול הדוח התבוננות רפלקטיבית, תיאור 3 תמות עיקריות שעלו בניתוח הממצאים ודיון במשמעותם ובתרומתם לנושא הנבחר. הדוח יחתם בכתיבת סיכום קצר. מטלה זו תיעשה בקבוצה (עד 4 סטודנטים בכל קבוצה) – 80% מהציון הסופי.

המלצות למידה ללמידה מקוונת:

- אין להתחבר לשיעור באמצעות הטלפון הנייד אלא באמצעות מחשב אישי.
- לפני ההתחברות לשיעור, יש לבדוק את מערכות האודיו והווידאו ולוודא כי הן תקינות.
- בעת ההשתתפות בשיעור, יש לדאוג לסביבה שקטה ותומכת-למידה, ככל האפשר.
- יש לפתוח מצלמות בעת ההשתתפות בשיעור.
- אם קיים קושי או עולה סוגיה אישית אצל אחד הסטודנטים בנוגע להמלצות אלה יש לפנות מראש למרצה ובטחם תחילת הקורס.

סטודנטים שיש ברשותם מכתב התאמות מהאוניברסיטה וזקוקים להנגשה בקורס מוזמנים לפנות אליי בשעות הקבלה או במייל בסמוך לתחילת הקורס.

ביבליוגרפיה: (רשימת המקורות היא בסיסית; יתכנו מקורות נוספים שיימסרו בתחילת הקורס).

אלפרט, ב. (2016). כתיבה במחקר איכותני. בתוך נ. צבר-בן יהושע (עורכת), **מסורות וזרמים במחקר האיכותני: תפיסות, אסטרטגיות וכלים מתקדמים** (עמ' 236-262). מופ"ת.

גיוסלסון, ר. (2015). **כיצד לראיין למחקר איכותני: גישה התייחסותית**. תרגום: ע. ליבליך. מופ"ת.

ליבליך, עי, תובל-משיח, ר' וזילבר, ת' (2010). בין השלם לחלקיו, ובין תוכן לצורה. בתוך ל. קסן ומ. קרומר-נבו (עורכות), **שיטות לניתוח נתונים איכותניים** (עמ' 21-42). אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

צבר-בן-יהושע, נ' (2001). מבוא: ההיסטוריה של המחקר האיכותני, השפעות וזרמים. בתוך נ' צבר-בן-יהושע (עורכת), **מסורות וזרמים במחקר האיכותני** (עמ' 13-28). דביר.

שלסקי, ש. ואלפרט, ב. (2007). **זרכים בכתיבת מחקר איכותני: מפירוק המציאות להבנייתה כטקסט**. מכון מופ"ת.

שקדי, א' (2003). **מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום**. פרקים 1,2,4,5,6,7,8,9 (עמ' 54-23; 69-80; 93-168). הוצאת רמות.

שקדי, א' (2011). **המשמעות מאחורי המילים: מתודולוגיות במחקר איכותני – הלכה למעשה**. חלק שלישי (עמ' 340-527). הוצאת רמות.

Berg, B. L. (2001). *Qualitative Research Methods for the Social Sciences* (4 ed.). Allyn and Bacon.

Goldblatt, H., Karnieli-Miller, O., & Neumann, M. (2011). Sharing qualitative research findings with participants: Study experiences of methodological and ethical dilemmas. *Patient Education and Counseling*, 82(3), 389-395. <https://doi.org/10.1016/j.pec.2010.12.016>

Hennink, M. M., Kaiser, B. N., & Marconi, V. C. (2017). Code saturation versus meaning saturation: How many interviews are enough? *Qualitative Health Research*, 27(4), 591-608. <https://doi.org/10.1177/1049732316665344>

Silverman, D. (2015). *Interpreting Qualitative Data* (5 ed.). SAGE.

Smith, David Woodruff, "Phenomenology", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2013 Edition), Edward N. Zalta (ed.). <http://plato.stanford.edu/archives/win2013/entries/phenomenology/>

Sperling, D. (2022). "Could you help me die?": On the ethics of researcher-participant relationship and the limits of qualitative research. *International Journal of Qualitative Methods*. <https://doi.org/10.1177/16094069221105076>

Starks, H., & Trinidad, S. B. (2007). Choose your method: A comparison of phenomenology, discourse analysis, and grounded theory. *Qualitative Health Research*, 17(10), 1372-1380. <https://doi.org/10.1177/1049732307307031>

Tracy, S. J. (2010). Qualitative quality: Eight "big-tent" criteria for excellent qualitative research. *Qualitative Inquiry*, 16, 837-851. <https://doi.org/10.1177/1077800410383121>